

Hoe een Rotterdams meisje de oorlog overleefde en aansterkte in Gaanderen

Inleiding

Harry Krul, redactielid van Kronyck, sprak met Gerda van Deursen, een van oorsprong Rotterdams meisje. Hieronder een weergave van haar persoonlijke herinneringen. Zij kwam vanaf de oorlogsjaren in de zomer op 'vakantie' naar Gaanderen om aan te sterken en ontmoette daar haar toekomstige man. Ze woont sinds 1958 in Gaanderen. Bij het uitbreken van de oorlog was zij tien jaar en daar beginnen haar herinneringen. De auteur heeft het artikel in de ik-vorm geschreven om zo dicht mogelijke bij haar eigen verhaal te blijven.

Auteur Harry Krul

Fig. 1 Gerda van Deursen

Ik was in 1940 tien jaar oud en woonde in de Klosstraat, Rotterdam-Zuid. Ik kom uit een gezin met zes kinderen, drie jongens en drie meisjes. Ik was de oudste. Mijn ouders hadden een waterstokerij en een klein kruidenierswinkeltje: we verkochten van alles, dus ook heet water voor de was! Het uitbreken van de oorlog herinner ik me nog heel goed: 's nachts waren er heel veel vliegtuigen in de lucht; 'dat is oorlog' werd er gezegd. Er waren Hollandse soldaten op de hoek van de straat, die wisten dat de Duitsers op komst waren. Ze zaten klaar met hun geweer, maar moesten zich al snel overgeven aan de overmacht van de Duitsers. Toen brak de ellende uit!

Water sjouwen Mijn vader sjouwde trouwens dat hete water van de waterstokerij met een ton en jutezak op zijn schouder naar mensen die het betalen konden op de tweede of derde etage bij ons in de buurt. Anderen die wat minder geld hadden, kwamen steeds emmers warm water halen voor twee cent per emmer! Er werd een keer een razzia gehouden: alle mannen tot 50 jaar die werden opgepakt moesten naar Duitsland. Toen liet mijn vader het water uit de grote ketel weglopen en kroop er zelf in, met de deksel een beetje los. Hij was zogenaamd niet thuis, werd door de Duitsers niet gevonden en is daarom toen niet opgepakt! Iedere familie kreeg, afhankelijk van het aantal personen, bonkaarten voor het eten, enz. Maar het duurde niet lang of er was steeds minder etenswaar verkrijgbaar. Wij verkochten ook kolen; die waren later ook niet meer verkrijgbaar. Het gas om te koken werd zelfs af en toe afgesloten, dus er werd heel vaak kou geleden.

Bij ons in de straat woonde ook een joods gezin; in het begin waren ze nog naïef en trots op hun gele ster die aangaf dat ze jood waren. Later zijn ze opgepakt en naar een concentratiekamp gestuurd, de harde realiteit van de oorlog. Gewoon op straat zijn, was soms al gevaarlijk. Een verzetsgroep had een keer een Duitser doodgeschoten. Als vergelding pakten de Duitsers toen zo maar willekeurig 10 mannen op die onderweg naar

hun werk waren; zij werden gefusilleerd en de lichamen lieten ze een week liggen! Dat moest als voorbeeld dienen van hoe het met je kon aflopen als je niet gehoorzaamde!

Mogelijkheden Vanwege onze winkel hadden wij wat meer mogelijkheden dan veel mensen in de buurt. Zo mochten moeders met een jonge baby bij ons op het fornuis pap komen koken. Mijn moeder deed er dan altijd wat suiker voor hen in. Dat gebeurde totdat mijn vader er achter kwam waarom hij haast geen suiker meer had om te verkopen in zijn winkel! Toen sprak hij met mijn moeder het volgende af: Er mochten iedere dag 2 kinderen uit grote gezinnen, waarvan de vader in Duitsland moest werken en die het slecht hadden, bij ons komen eten. Een keer hadden we erwtensoep, ik zal het nooit vergeten, de velletjes van de gestampte erwten stonden nog in het vergiet, toen één van de mee-eters van die dag zei: “mogen we die meenemen voor thuis?” Dit soort ervaringen heeft er wel toe geleid dat ik nu nog steeds moeilijk eten kan weggoien!

Fig. 2 Gerda bij haar communie

Mijn vader was een boerenzoon uit Zeeuws-Vlaanderen. Soms ging hij naar Goeree-Overflakkee op de fiets, een paar uur fietsen op banden zonder lucht: hij nam lakens mee en ruilde die daar om voor aardappelen en groenten van de boer. Van de suikerbieten, die mijn moeder dan kookte, maakte zij stroop. Bij de bakker stonden we lang in de rij voor brood, dat natuurlijk ook op de bon was. Bij de mensen die voor ons stonden, kon je de luizen zo over het hoofd zien lopen! Bakkerskarren op straat werden soms geplunderd, dat vond ik een heel naar gezicht. Mijn vader hebben ze ook een keer neergeslagen toen hij van de grossier terugkwam en toen is zijn hele mand met kruidenierswaren leeggehaald!

Er was een vrouw bij ons in de straat die truitjes voor ons breide. Ze breide die truitjes in haar bed, want ze had geen kolen meer om het huis te verwarmen. Als je bij haar thuis kwam, moest je wel uitkijken voor de vlooiën, want het wemelde ervan. De truitjes waren dan wel nieuw, maar mijn moeder waste ze toch altijd eerst, zodat ze vlovrij waren voor we ze aandeden. Mijn vader had eens een keer een kist pepermunt gekocht van een handelaar. Toen hij hem openmaakte, bleken ze kletsnat te zijn. 's Avonds, toen de verduistering van de winkel naar beneden was, hebben we lakens op de grond gelegd en werden alle kinderen ingezet om de pepermunten allemaal naast elkaar neer te leggen om te drogen en als de ene kant van de pepermunt droog was dan moesten wij ze weer omdraaien! Zoiets vergeet je toch nooit meer! Toch handig zo'n groot gezin.

Veel buurkinderen in onze wijk hadden een dikke buik, een uiting van hongeroedeem, door tekort aan eiwitten in het voedsel. Regelmatig gingen er dan ook van deze kinderen naar het ziekenhuis om weer een beetje op krachten te komen.

Er bestond ook zwarte handel, dat is een lang verhaal met leuke en niet-leuke kanten. De Duitsers kwamen een keer en toen moest mijn vader mee, want ze hadden begrepen dat hij ook wel wat dingen onder de toonbank verkocht. Thuis baden we onze lieve Heer haast van het kruis. Gelukkig werd hij de volgende dag weer vrijgelaten, oh wat waren we blij.

Vindingrijk Er was regelmatig geen elektriciteit en kaarsen waren intussen ook schaars geworden. Maar mijn vader had zoals gewoonlijk wel weer een oplossing: hij haalde de

doppen van lege flessen en maakte er drijvertjes van met een lontje erdoor van katoen, dat deed hij op een jampot gevuld met petroleum. Dat leverde bij verkoop ook weer verdiensten voor zijn gezin. Ik had al een poosje zulke zere tenen en dat vertelde ik aan mijn vader. Hij had weer een hele praktische oplossing: hij sneed het voorste, bovenste deel van het leer van mijn schoenen af en zo was ik van de pijn af en had een grotere maat schoen (moest het wel niet te koud worden). Voor bombardementen waren we ontzettend bang, we schuilden dan onder de trap met 'de tas met alle belangrijke papieren en geld' in de kast. In onze straat was ook een pension met oude schippers, vrijgezellen. Ook deze hadden vaak honger en een keer zocht zo'n oude schipper wat te eten tussen de treinrails en vond wat gebakken vis. Hij stikte echter zowat door een graat in zijn keel en mijn moeder redde hem toen het leven met gekookte melk en roggebrood waardoor de graat loskwam.

Van de bevrijding is me naast alle feesten vooral bijgebleven dat meisjes die met de Duitsers heulden werden kaalgeschoren en uitgescholden. Dat vond ik verschrikkelijk naar. Later knoopten zij dan een hoofddoek om zodat hun schande niet meer te zien was. Ik vind het sowieso heel moeilijk om over deze herinneringen te praten, want ik zie het allemaal zo weer voor me.

Alleen 'op vakantie' Vanuit de parochie in Rotterdam mochten een aantal kinderen in augustus een week of vier naar Gelderland 'op vakantie', om aan te sterken. Wij hadden nog wel wat te eten, al had mijn jongste zusje altijd honger. Ze vroeg mijn moeder regelmatig om een boterham, maar nee het was nog lang geen etenstijd! Ik zie en hoor haar nog huilen! Van mijn school mocht een groep meisjes naar Gelderland, en daar hoorden mijn zus Tillie en ik ook bij. We gingen met de trein naar Terborg. Daar stond toen o.a. Willem Pelgrim klaar met platte boerenwagens om de Rotterdammertjes naar café Wissink (hoek Kerkstraat-Hoofdstraat) te brengen, waar de 'pleegouders' stonden te wachten. Je kon niet kiezen, je werd toegewezen. Mijn zus en ik kwamen bij twee oudere dames in de pastorie van de St. Martinuskerk terecht, waar we het altijd heel fijn hebben gehad; we mochten iedere grote vakantie terugkomen!

Maar op de pastorie hadden ze het zomers altijd erg druk, want dan kwamen belangrijke gasten, zoals de deken op bezoek. Toen mocht mijn zus naar Thé Bosman (Rijwielhandel aan de Hoofdstraat) en ik naar de grote villa van Bernard Pelgrim (Rijksweg). Ook daar werden we vriendelijk onthaald! De familie Pelgrim stuurde in de oorlog iedere maand vijf pond roggebrood naar mijn ouders! Je kunt je wel voorstellen hoe blij ze daarmee waren!

Mijn vriendje Hoe ik, mijn intussen al lang overleden man, Antoon heb ontmoet? Dat was in het huis waar mijn zus Tillie verbleef in Gaanderen, bij Thé Bosman aan de Hoofdstraat. Dat was vlakbij ons in de buurt. Antoon was misdienaar; hij kwam dus regelmatig in de keuken van de pastorie om koeltjes voor de wierook te halen, en zo is het gekomen. Ik vond trouwens al die misdienaars wel leuk!

Fig. 3. Antoon was al jong gek op auto's

Later gingen mijn zus en ik ook met een klein namaakkerkje rond op bruiloften om geld op te halen voor de nieuw te bouwen Augustinuskerk. Antoon wilde direct al wel verkering, maar ik was nog wat jong, ik vond hem eigenlijk wel een beetje klein en Antoon zou ook nog moeten

dienen in Indië. Uiteindelijk bleek hij daarvoor net een centimeter te klein en werd daarom afgekeurd! We bleven elkaar wel regelmatig schrijven en ontmoeten. Het was echt verkering op afstand. Eerst bezochten wij elkaar om de zes weken per trein, later toen de vonk intussen echt was overgeslagen om de veertien dagen!

Jaren na de oorlog kwam Antoon Bosman een keer bij ons op bezoek in Rotterdam. Hij moest n.l. als taxichauffeur een keer een rit maken naar een wedstrijd in het Feijenoordstadion, 5 minuten bij ons vandaan. Antoon en ik hebben uiteindelijk 9 jaar verkering gehad en zijn getrouwd in 1958.

Fig. 4 Gerda en Antoon bij hun verloving

Ik woon dus al sinds 1958 met plezier in Gaanderen; Antoon had een garage van Fiat, Austin en Rover aan de Hoofdstraat, hoek Van Roggenstraat. Jan Tomberg was daar de zeer gewaardeerde automonteur met veel diploma's. Later had Antoon ook een showroom aan de Rijksweg, waar voorheen café Waarbroek was.

Fig. 5 Antoon als monteur

Mijn man, Antoon Bosman, is in 1990 op 61 jarige leeftijd overleden. We hebben vier kinderen (Roland, Marco, Angela en Alice) en die wonen allemaal met hun gezin in Gaanderen. Roland heeft de autozaak voortgezet, nu aan de Slakweg.

Fig. 6 Gerda, Antoon en hun zonen Marco en Roland voor de zaak

Gerda besluit haar relaas met “Ik voel me intussen een echte Gaanderense en zou niet meer terug naar Rotterdam willen!”

Bronnen:

Persoonlijke informatie van Gerda Bosman - Van Deursen
Foto's: Uit het archief van Gerda en het Bosman archief